

А. М. Падалка

Регіональна економічна інтеграція як інструмент зміцнення національної безпеки України

У статті досліджено сутність категоріального поняття «національна безпека», яке використовується в офіційних урядових документах і стратегіях національної безпеки. Визначено вплив економічних трендів на національну безпеку України в контексті Балто-Чорноморського регіону та формування Ініціативи трьох морів. Проаналізовано глобальні та регіональні економічні процеси, зокрема енергетичну залежність, інфраструктурну інтеграцію, а також торговельно-економічну співпрацю між країнами регіону. Виявлено основні ризики для економічної стабільності України, пов'язані з макроекономічною нестабільністю та наслідками російської агресії. Результати дослідження підкреслюють значення регіональної співпраці для зміцнення економічної стійкості України та підвищення її геоekonomічної ролі. Запропоновано рекомендації для посилення участі України в регіональних ініціативах, таких як розвиток спільних інфраструктурних проєктів, диверсифікація енергетичних джерел і створення ефективної системи регіональної економічної безпеки.

Ключові слова: Балто-Чорноморський регіон, економічні тренди, національна безпека, регіональна співпраця, енергетична безпека, цифровізація, розвиток інфраструктури.

Формулювання проблеми. У сучасних умовах питання забезпечення національної безпеки набуває особливої значущості, а ефективне його вирішення стає критично важливим аспектом для майбутнього країни та благополуччя її громадян. Сучасне безпекове середовище зазнає масштабних трансформацій, які охоплюють практично всі сфери суспільного життя. Глобальні військово-політичні виклики й загрози, зміна клімату, неконтрольована міграція населення та дисбаланс у світовому розподілі працездатного населення, деградація довкілля і вичерпність природних ресурсів, зміна технологічних укладів і розгортання Четвертої промислової революції, послаблення міжнародної системи правових норм і принципів впливають на стабільність і сталість розвитку національних економік. Адаптація в кризових ситуаціях та оперативне реагування на сучасні виклики та загрози є одним з важливих елементів, якими повинна володіти система національної безпеки.

Стійка національна безпека формується в умовах постійних процесів глобалізації економіки, які впливають на тенденції розвитку країн. Глобалізація являє собою новий етап у розвитку світової економіки, на якому міжнародні економічні відносини стають вагомою умовою економічного прогресу, соціального розвитку та суспільного історичного процесу. За таких умов доцільно розглядати регіональну економічну інтеграцію як невід'ємну частину глобального розвитку сучасної цивілізації. Регіональна економічна інтеграція як процес налагодження співробітництва між країнами спрямована на зближення економічних механізмів шляхом укладення партнерських угод і координації регулювання міжурядових органів та проявляється у співробітництві між економіками в повному або частковому об'єднанні їх, а також в усуненні бар'єрів задля вільного переміщення капіталів, товарів, послуг і ресурсів між ними. Важливим аспектом цього процесу є зближення ринків країн, посилення національної конкурентоспроможності та стимулювання економічного зростання, уникнення дискримінації партнерів в економіці та інших аспектах, зменшення диспропорцій економічного розвитку. Зазначене дасть країнам змогу досягти позитивних результатів, таких як збільшення виробничих потужностей, зниження затрат і ризиків, поглиблення спеціалізації

і співробітництва, розвиток інфраструктурних проєктів, що створює ефект синергії завдяки розширенню взаємодії. Ефективна інтеграція України в регіональні ініціативи сприятиме зменшенню вразливості перед зовнішніми викликами, відкриє нові можливості для економічного зростання та розвитку.

За таких умов актуалізується питання формування Балто-Чорноморського союзу як одного з інструментів забезпечення національної безпеки та в контексті перспектив реалізації геополітичних та економічних проєктів, спрямованих на поглиблення всебічної економічної співпраці між країнами регіону. Стратегічне значення Балто-Чорноморського регіону визначається виключно вигідним положенням, важливим транзитним маршрутом, вузлом енергетичних і транспортних потоків та ринком зі значним потенціалом для розвитку, що підвищує до нього інтерес, а також є важливим для забезпечення безпеки, обороноздатності та економічного розвитку країн. Тому Балто-Чорноморський простір наразі може стати платформою для розв'язання стратегічних зовнішньоекономічних проблем, захисту національних інтересів, розвитку спільних оборонних індустрій, реалізації інфраструктурних і енергетичних проєктів, відкриваючи нові можливості для економічного розвитку та забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика національної безпеки традиційно привертає велику увагу дослідників, насамперед завдяки своєму синтетичному та багатогранному характеру. Є різні погляди на безпеку, однак єдиної думки поки ще не вироблено [4; 5; 6]. Термін «safety» в англійських словниках, таких як Оксфордський чи Кембриджський, переважно визначається як «безпека» або «safeties» у значенні безпечних зв'язків, умов збереження, свободи від небезпеки, ризику чи травм (the condition of being safe; freedom from danger, risk, or injury) [15]. У широкому сенсі поняття «безпека» (від латинського «securitas») трактується як стан свободи від страху та зовнішнього ворожого впливу. Водночас Українська енциклопедія державного управління визначає «безпеку» як стан системи, за якого вона зберігає свою цілісність, стійкість (стабільність), здатність ефективно функціонувати, забезпечувати стабільний розвиток і надійний захист усіх своїх елементів (підсистем, сфер, об'єктів) від будь-яких деструктивних дій, як внутрішніх, так і зовнішніх [7]. Розуміння національної безпеки еволюціонувало та формувалося завдяки теоретичним інтерпретаціям міжнародних відносин, історичним подіям і тенденціям. У широкому сенсі безпека трактується як стабільність, свобода підприємництва, захист від загроз і конфліктів. Крім того, безпеку можна визначити з точки зору цінностей, яких дотримується громадянське суспільство, наприклад фізична безпека та особисте економічне благополуччя [9]. До середини другої половини XX ст. поняття безпеки зосереджувалося на реалістичних поясненнях дій держав і природи міжнародних конфліктів, але на початку XXI ст. сфера безпеки розширилася, охоплюючи такі напрями, як корупція, проблеми соціального забезпечення, кліматичні зміни та економічна безпека. Однак у трактуванні національної безпеки, на нашу думку, склався певний дисбаланс. Одні компоненти цієї безпеки обговорюються практично постійно: це питання економічної безпеки в контексті продовольчої безпеки, відтоку капіталів і трудових ресурсів, технологічного відставання, домінування «тіньової економіки», неефективності бюджетних витрат, зростання фінансових дисбалансів, тероризму тощо. Отже, національна безпека почала асоціюватися із запобіганням руйнівним наслідкам для суспільства, зокрема тим, що пов'язані зі зниженням темпів економічного зростання, відставанням у технологічному та інноваційному розвитку. Водночас значно менше уваги приділяється тим компонентам національної безпеки, які пов'язані з посиленням дисбалансів у просторовій структурі економіки та політиці регіонального розвитку.

Одним із ключових регіонів на Євразійському просторі є Балто-Чорноморський регіон, який у сучасній світовій політиці та безпеці має стратегічне значення з його природними ресурсами та важливими транспортними й енергетичними коридорами. Першочергове завдання Балто-Чорноморського простору – розвиток економічного співробітництва та забезпечення національної безпеки країн Чорного та Балтійського морів, просування інтеграційних та інфраструктурних проєктів – від глобальних до місцевих, розвиток зовнішньої торгівлі, ланцюгів постачань і торговельно-економічної співпраці між країнами регіону. Тому різні концептуальні та проблемні питання дослідження формування та функціонування Балто-Чорноморського регіону як організації політичної, економічної та безпекової взаємодії обговорюються багатьма вітчизняними та іноземними вченими й політичними діячами, серед них: Ю. Липа, Б. Левик, С. Рудницький, В. Шахов, В. Горбулін, О. Волович, В. Гаврилишин, Г. Тенді, А. Умланд, П. Кулар, А. Райлі, Т. Щапанський, Л. Качинський, А. Дуда, В. Маддісон та ін. Водночас, як зазначає В. Мартинюк, за часів Радянського Союзу розроблення та реалізація такого співробітництва була неможливою, лише на початку 2000-х років відбулася певна інституалізація геоekonomічно, геополітично та історично зумовленого Балто-Чорноморського співробітництва [8]. У наукових дослідженнях продовжують розглядати можливості посилення співпраці між країнами Балто-Чорноморського регіону, а також переваги, недоліки й наслідки цієї інтеграції, що можуть виникнути в соціально-економічному, суспільно-політичному та безпековому середовищі учасників такого співробітництва.

Метою статті є дослідження сутності національної безпеки в реаліях геополітичної турбулентності та геоekonomічної конкуренції, а також дослідження економічних трендів, які впливають на національну безпеку України в умовах формування Балто-Чорноморського регіону як альтернативного інтеграційного вектора.

Основні результати дослідження. У сучасному світі в умовах ескалації загальнопланетарних загроз і викликів, що доповнюються дедалі більшою геополітичною турбулентністю та геоekonomічною конкуренцією, рельєфніше проявляються і множаться наслідки нерівномірності просторового розвитку. Наразі для більшості країн щораз більшої актуальності набувають фактори та умови, в яких забезпечується національна безпека. Рівень реальної небезпеки загроз для безпеки конкретної держави може суттєво відрізнятися, однак в умовах глобалізації, тісного взаємозв'язку національних економік деструктивний вплив може позначитися на всіх без винятку суб'єктах політичної карти світу та впливати як на міжнародну безпеку загалом, так і на національну безпеку членів світової спільноти. Значна небезпека глобальних викликів і загроз у поєднанні з недооцінкою їх суспільством призвела до створення спеціальних міжнародних організацій, діяльність яких спрямована на обговорення глобальних проблем, підвищення обізнаності населення та пошук шляхів боротьби з ними. Зокрема, важливу роль у виявленні та нейтралізації проблем глобального масштабу відіграють Римський клуб, ЮНЕСКО та інші спеціалізовані установи ООН.

Концепція національної безпеки в широкому сенсі передбачає стійкість до будь-якої загрози суверенітету, автономії, внутрішньої соціально-економічної стабільності чи територіальної цілісності національної держави, охоплюючи як внутрішні, так і зовнішні загрози [4; 5]. У світовій спільноті наявні певні відмінності в розумінні сутності національної безпеки (табл. 1), які внесені до офіційних урядових документів і стратегій національної безпеки.

Виходячи з аналізу заявлених інтересів безпеки та пріоритетів кожної країни, можна стверджувати, що окремі країни (Швеція, Данія, Австрія,

Таблиця 1

Розуміння сутності «національна безпека» провідними країнами світу

Країна	Сутнісні особливості
США	Національна безпека вважається такою, що відповідає внутрішній безпеці. Розглядається як сукупність обставин, за яких безпека, автономія та процвітання держави, її громадян і інститутів підтримуються та захищаються як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз із використанням військової потужності та впливу в міжнародній системі
Китай	Національна безпека нерозривно пов'язана з внутрішньополітичною стабільністю, зокрема зі стабільністю правлячої партії, а також з урахуванням положення країни в міжнародній системі та її стійкості до зовнішніх загроз
Велика Британія	Національну безпеку визначають як захист своїх громадян (включно із внутрішніми та заморськими територіями, інфраструктурою, цінностями та способом життя), використовуючи міжнародний вплив та економічний потенціал
Німеччина	Захист громадян країни, суверенітету, територіальної цілісності, економічної стійкості, а також безпеки союзників, регіональних і міжнародних систем безпеки в країні
Канада	Національна безпека визначається місцем країни у світі та її роллю в міжнародній спільноті, а також територіальною цілісністю, безпекою громадян і національної інфраструктури
Франція	Національна безпека передбачає захист держави та її громадян від усіх прямих і непрямих загроз їхній безпеці, економічному розвитку, а також підтримання суверенітету й автономії в контексті європейської системи
Швеція	Національна безпека визначається стійкістю держави, її громадян та інфраструктури до внутрішніх і зовнішніх загроз, а також збереженням позиції та впливу країни як суверенного суб'єкта в міжнародній системі
Нідерланди	Національна безпека тісно пов'язана з інтеграцією у світову спільноту. Виокремлено п'ять інтересів національної безпеки: територіальна безпека, економічна безпека, фізична безпека, екологічна безпека та соціально-політична стабільність
Данія	Національна безпека визначається як стійкість держави та її громадян до зовнішніх викликів і збереження суверенітету країни
Австрія	Національна безпека охоплює захист і укріплення суверенітету, забезпечення безпеки населення, інфраструктури й інститутів
Сінгапур	Найбільшим ризиком визначено транснаціональний тероризм, через що стратегія національної безпеки країни орієнтована виключно на боротьбу із цією загрозою

Джерело: побудовано за даними [17].

Сінгапур) дотримуються розуміння національної безпеки з акцентом на обороноцентричний підхід. У такому сенсі їхня стратегія схожа з Нідерландами, де ризики оцінюються за базовим набором з п'яти показників. Інші країни зберігають державоорієнтовану спрямованість на захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, широко використовуючи військовий та економічний потенціал для впливу на міжнародну спільноту (США, Велика Британія, Німеччина), тоді як Китай основний акцент робить на забезпеченні внутрішньої економічної та соціальної стабільності.

Забезпечення національної безпеки України передбачає як надійний захист державного суверенітету й територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, недопущення втручання у внутрішні справи України; забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної, ядерної безпеки, так і надійну кібербезпеку України, здійснення ефективної боротьби з корупцією і злочинністю, попередження

потенційних або реальних загроз національним інтересам [12]. Тому в умовах сьогодення перед Україною постає нагальне питання забезпечення національної безпеки, одним з механізмів реалізації якої є регіоналізація, де основою є співпраця в одній або кількох сферах, що стає основою взаємовідносин держав регіону та активно досліджується через безпосередній вплив на геополітику, економіку та політику.

Б. Бузан та О. Вевер зазначають, що регіони є групами держав, чиї головні інтереси у сфері безпеки настільки тісно взаємопов'язані, що національні політики безпеки цих держав не можуть розглядатися окремо. Відповідно, взаємозалежність у питаннях безпеки трансформує регіони в «центри міжнародної безпеки» [14]. О. Павлюк підтримує думки Б. Бузана та О. Вевера, підкреслюючи, що «світова система безпеки набула регіонального виміру: вона стала регіоналізованою» [2]. На думку дослідників, регіоналізація є одним зі структурних зрушень міжнародної системи. За таких умов процес формування регіону Балтійського та Чорного морів є перспективним напрямом досліджень, оскільки має особливе значення для європейської геополітичної системи завдяки географічному положенню, що забезпечує прямий доступ до стратегічних енергетичних ресурсів, які є надважливими для європейських держав. Належність регіонів Балтійського та Чорного морів до єдиної геополітичної системи зумовлена не лише географічним положенням, а й регіональною співпрацею Північної та Східної Європи. Балтійський і Чорноморський регіони є стратегічно важливими, оскільки, по-перше, море історично було сполучною ланкою між народами; по-друге, особливості географічного положення Балтійського та Чорного морів визначили військове та торговельне значення їх. Зокрема, у XIV-XVI століттях Ганзейський союз, що базувався на коаліції міст, об'єднував приблизно 100 населених пунктів [16]. Його метою було сприяння товарообміну та співпраці в Балтійському регіоні. Аналогічно й міста Османської імперії були успішними центрами торгівлі [18]. Згодом на берегах обох морів будували нові порти для розвитку торгівлі та зміцнення обороноздатності. Транзитний потенціал Балто-Чорноморського регіону, невід'ємною частиною якого є Україна, визначає його геополітичне значення в контексті сполучної ланки між заходом і сходом та між північчю і півднем. Будучи ареалом перетину широкого спектра екологічних, інфраструктурних, енергетичних, геополітичних, економічних та інших інтересів держав, що належать до його водозбірному басейну, нині він є одним з найбільш «зрілих», сформованих, які характеризуються надзвичайно інтенсивними транснаціональними та транскордонними взаємодіями.

Україна є ланкою Балто-Чорноморського регіону, що має вирішальне значення для прискорення процесу її європейської інтеграції. Стратегією зовнішньополітичної діяльності України визначено, що одним із пріоритетів є «забезпечення у Балто-Чорноморському регіоні миру, міжнародної безпеки і стійкого розвитку, розбудова відносин добросусідства із дружніми сусідніми державами» [11]. Досягти цього пріоритету можна шляхом розвитку добросусідських і партнерських відносин із країнами Південної, Центральної та Східної Європи, посилення ролі України в Балто-Чорноморському регіоні. Як було зазначено вище, політичні, економічні історичні й культурні чинники впливають на формування регіону, геополітика також впливає на зазначений процес, оскільки в нього залучені міжнародні актори: Європейський Союз і НАТО, які відіграють вирішальну роль у визначенні політичних і економічних пріоритетів регіонів та у відносинах країн, які входять до складу цих об'єднань. Одним з перспективних напрямів трансформації відносин із сусідніми країнами є створення Балто-Чорноморського союзу (БЧС), який може стати дієвим інструментом забезпечення зовнішньоекономічної та

безпекової стабільності України. БЧС – це потенційне інтегративне утворення таких країн Східної Європи, як Естонія, Латвія, Литва, Польща, Молдова, Україна та інші (рис. 1), пріоритетом якого є створення оборонного альянсу та швидке реагування на загрози. Такий формат дає Україні змогу відігравати активну роль і впливати на прийняття рішень у регіоні, його основною метою є поглиблення співробітництва в економічній, воєнно-політичній, культурній та інших сферах.

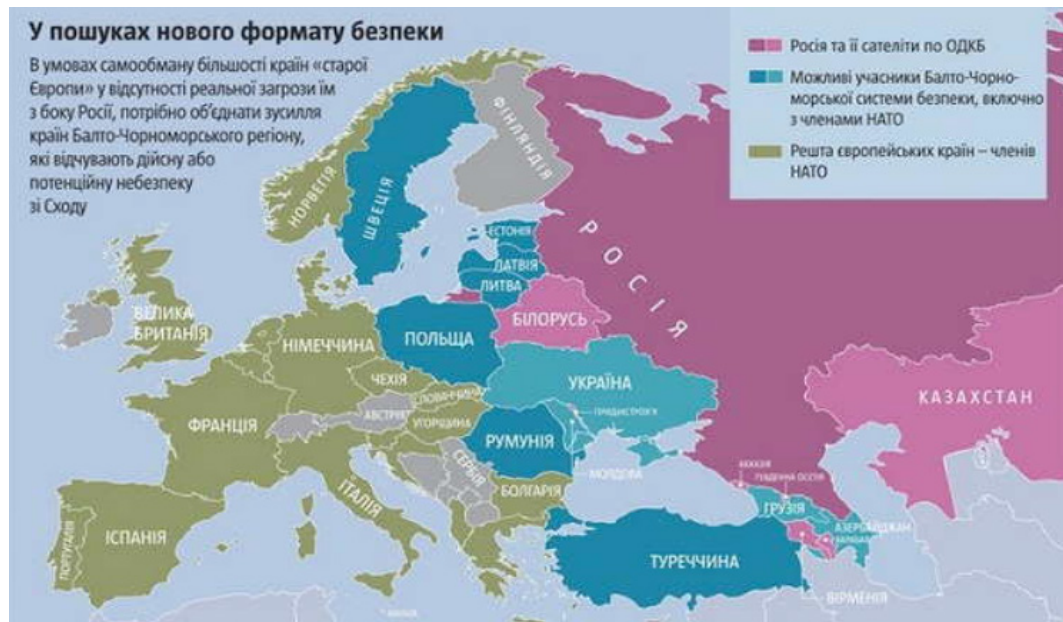

Рис. 1. Формування Балто-Чорноморського Союзу

Джерело: [3].

Після 2014 р., з огляду на агресію Росії, питання безпеки набули пріоритетного значення не лише для України, але й для країн Балто-Чорноморського регіону. Наприклад, Латвія та Естонія з 2014 р. збільшили витрати на оборону на понад 30%, досягнувши рівня 2% ВВП, рекомендованого НАТО. Для України, яка у 2023 р. витратила понад 18% свого ВВП на безпеку та оборону, питання створення багатосторонніх безпекових альянсів стало критично важливим.

Економічна складова Балто-Чорноморського Союзу також є значущою. Потенційні країни-учасниці вже сьогодні активно співпрацюють на двосторонньому рівні. Зокрема, товарообіг між Україною та Польщею у 2023 р. досяг рекордних 15 млрд дол. США, а торгівля з країнами Балтії за той самий період перевищила 2,5 млрд дол. США. У разі створення БЧС країни отримають можливість реалізовувати багатосторонні масштабні економічні проекти:

- розвиток енергетики, який полягає у створенні спільної енергетичної інфраструктури, що зменшить залежність від російських енергоносіїв. Реалізація такого проекту може бути впроваджена, наприклад, шляхом інтеграції до європейської енергосистеми ENTSO-E та розвитку LNG-терміналів у Литві;
- у сфері логістики та транспорту пріоритетом є зосередження на модернізації транзитних маршрутів, таких як залізничний коридор Rail Baltica, та інтеграція української портової інфраструктури з балтійськими хабами;

- торгівля та інвестиції можуть бути спрямовані на створення єдиного економічного простору задля спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій. Зокрема, спільні аграрні програми можуть підвищити обсяг експорту до країн-членів ЄС на 20-30%.

Відновлення транзитно-транспортної, економічної, енергетичної та соціальної кооперації в межах БЧС сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країн регіону [13]. За попередніми оцінками, реалізація масштабних проєктів у межах союзу може забезпечити приріст регіонального ВВП на 5-7% протягом наступних п'яти років, а також зміцнити обороноздатність країн-членів через спільні воєнно-політичні ініціативи.

На просторі від Балтійського до Чорного моря виникали та продовжують виникати різні конфігурації: політичні, економічні, регіональні, субрегіональні утворення. За нинішніх умов стратегічно важливою на довгострокову перспективу є розвиток Ініціативи трьох морів (ІТМ), яка спрямована на зміцнення регіонального співробітництва країн. Ініціатива трьох морів (Тримор'я, 3SI) спрямована на розвиток інфраструктури східної периферії Європейського Союзу для покращення транспортної, енергетичної та цифрової сполученості між 12 країнами-членами ЄС (Польща, Литва, Латвія, Естонія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Хорватія, Словенія, Австрія), які є учасниками цієї ініціативи. У червні 2022 р. Україна отримала статус партнера-учасника ІТМ, де-факто ставши учасницею цієї ініціативи [10] (рис. 2).

Рис. 2. Простір Ініціативи трьох морів

Джерело: [1].

Ініціатива трьох морів має ширший економічний потенціал, але обмежений для України через те, що вона не є членом ЄС. Цей формат вважається переважно економічним, а не геополітичним інструментом інтеграції, проте він також сприяє зміцненню геополітичних і безпекових позицій регіону. Основні економічні показники країн, що входять до Ініціативи, та України у 2023 р. наведено в табл. 2. Ці показники відображають економічну різноманітність регіону та підкреслюють потенціал для співпраці в межах Ініціативи трьох

Таблиця 2

Основні економічні показники країн ЗСІ у 2023 р.

Країна	ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США	ВВП на душу населення за ПКС, дол. США	Населення, млн осіб
Австрія	516	45852	64644	8,9
Болгарія	102	9780	33289	6,9
Хорватія	82,69	17234	41344	4,0
Чехія	331	19800	47731	10,7
Естонія	40,74	20245	41998	1,3
Угорщина	212	16287	40554	9,6
Латвія	43,63	16945	37813	1,9
Литва	77,84	18214	46210	2,8
Польща	811	17270	44051	38,3
Румунія	351	12386	40518	19,0
Словаччина	133	19217	39260	5,4
Словенія	68,22	25643	48109	2,1
Україна	179	2207	16231	41,0

Джерело: побудовано за даними [9].

морів, спрямованої на розвиток інфраструктури, енергетичної безпеки та цифрової інтеграції.

Територіально країни Тримор'я охоплюють східну периферію ЄС, займаючи приблизно 29% території Союзу (1,21 млн кмІ), з населенням у 112 млн осіб (25% загальної кількості мешканців ЄС). Економічний внесок цих країн становить майже 19% ВВП ЄС (приблизно 2,7 трлн євро). Середнє економічне зростання в країнах Тримор'я перевищує середній показник в ЄС і становить приблизно 3,5% ВВП на рік. Рівень іноземних інвестицій у регіоні зріс на 15% за останні п'ять років завдяки проектам у сфері енергетики та транспорту. Інфраструктурні інвестиції ЗСІ у 2022 р. досягли 12 млрд євро, що є рекордним показником для ініціативи. Отже, Ініціатива Тримор'я демонструє величезний потенціал для консолідації економічних і технологічних ресурсів регіону, стимулюючи довгостроковий розвиток і сприяючи більшій інтеграції України в ЄС, оскільки приєднання до окремих проектів може сприяти інфраструктурному розвитку нашої країни. Головною метою створення є усунення дисбалансу в економічному розвитку між Західною та Центрально-Східною Європою. Основні напрями діяльності Ініціативи охоплюють модернізацію енергетичних мереж (газових та електричних), розбудову транспортної інфраструктури (автомобільних, залізничних, водних шляхів, а також повітряного сполучення), а також розвиток цифрових технологій, кіберпростору та електронних комунікацій. Генеральні цілі ЗСІ: економічне зростання шляхом реалізації масштабних інфраструктурних проектів; залучення інвестицій через посилення міжнародної довіри до регіону; енергетична безпека завдяки диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоносіїв; досягнення вуглецевої нейтральності, що сприятиме екологічній модернізації регіону; розвиток цифрової інфраструктури для інтеграції до світових ІТ-мереж; захист геополітичних інтересів, що передбачає забезпечення стабільності в регіоні.

Серед значних інфраструктурних проектів на території Тримор'я: Via Carpathia – транснаціональне шосе північ-південь, що з'єднує Клайпеду (Литва) та Салоніки (Греція); з'єднання LNG-терміналів Польщі та Хорватії для покращення доступу до скрапленого природного газу; Rail Baltica – залізничний коридор, що інтегрує країни Балтії до транспортної системи ЄС; Via Baltica – автомагістраль, що з'єднує Прагу (Чехія) з Гельсінкі (Фінляндія)

через Польщу, Литву, Латвію та Естонію; Балтико-адриатичний залізничний коридор, який сприяє вантажним перевезенням у регіоні; Amber Rail Freight Corridor – спеціалізований вантажний залізничний маршрут для полегшення логістики [10]. З 2018 р. Україна бере участь у цифровізації – одному із трьох провідних напрямів співпраці країн ЗСІ. Одним із проєктів, до якого долучилася Україна, є CEDD (Central European Drone Demonstrator) – ініціатива, спрямована на використання маловисотного повітряного простору (U-space) як нового сегмента економіки. Основні цілі проєкту: інтеграція безпілотних літальних апаратів (БПЛА) у повітряний простір для безпечної та ефективної роботи; створення регуляторних рамок для ринку безпілотників; розвиток авіаційної та телекомунікаційної інфраструктури, яка підтримуватиме інноваційні підходи в логістиці, моніторингу та транспорті. Реалізація цього проєкту може сприяти економічному розвитку України шляхом залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. За даними аналітичних звітів, ринок безпілотників у Центральній і Східній Європі оцінюється в понад 4,2 млрд євро до 2030 р., а його щорічне зростання становить приблизно 17%. Україна як ключовий транзитний вузол може отримати значну частку цього ринку через співпрацю в межах CEDD. Крім того, Україна бере участь у розробленні цифрової платформи моніторингу водних ресурсів Дунайського регіону, яка є частиною ІТМ. Ця платформа орієнтована на моделювання джерел забруднення води, аналіз ризиків екологічних катастроф і моніторинг якості води для покращення екологічної безпеки. Економічний ефект такого проєкту має пряме значення для аграрного сектору України, який забезпечує понад 12% ВВП країни, а також для експортної торгівлі, де водні ресурси відіграють стратегічну роль. Оскільки регіон ЗСІ є важливою транзитною зоною для товарних перевезень (загальний обсяг транзиту в регіоні оцінюється у 250 млрд євро щорічно), Україна бере активну участь у створенні інтелектуальної цифрової транспортно-логістичної платформи. Її інтеграція до Транспортної фондової біржі регіону ІТМ підвищує конкурентоспроможність українських логістичних операторів у таких, наприклад, сегментах, як залізничні та водні перевезення.

Повномасштабне вторгнення в Україну внесло суттєві зміни в зовнішню політику нашої країни, вплинувши також на регіональну політику. Зокрема, значно актуалізувалася тема участі України в Ініціативі трьох морів, яка фокусується на трьох головних напрямках співпраці: транспорт, енергетика та цифровізація. Особливе значення ці напрями набувають у контексті постачання зброї, обміну розвідувальними даними, транспортування та військової логістики. Вони не лише сприяють розвитку окремих держав, забезпечення їхньої національної безпеки, а й зміцнюють регіональну співпрацю. Як зазначає І. Долгов, транспортні коридори – це давно відомі проєкти, вони є, але їх необхідно розвивати. Україна зацікавлена в співпраці в межах ЗСІ, оскільки має значний транзитний потенціал [6]. Проте через повномасштабну війну наша країна змушена була повністю переглянути структуру логістики та впроваджувати нові рішення, які допомагають протистояти російській агресії. Як свідчать дані Міністерства інфраструктури, у 2023 р. експорт товарів через західні кордони України зріс на 30% порівняно з довоєнним періодом, що підтверджує ефективність переорієнтації логістичних маршрутів.

Енергетична стійкість також залишається одним з найголовніших завдань для України. Наприклад, інтеграція до європейської енергетичної системи ENTSO-E у 2022 р. дала змогу стабілізувати енергопостачання, що знизило ризики відключень у зимовий період на 20%. Крім того, відновлення енергетичної інфраструктури за підтримки партнерів ЗСІ сприяє зменшенню залежності від російських енергоносіїв. Цифрові технології як третій напрям ЗСІ мають стратегічне значення для України. Розвиток кібербезпеки та засобів

радіоелектронної боротьби в умовах війни став критичним. За даними урядових джерел, кількість успішно відбитих кібератак на критичну інфраструктуру у 2023 р. зросла на 50%, що демонструє ефективність упровадження нових цифрових технологій.

У стані повномасштабної війни Ініціатива трьох морів стала для України мостом до вільного світу. Держави-учасниці ЗСІ активно сприяють постачанню військової техніки, палива, забезпеченню життєво важливих транспортних потоків, зокрема створенню «зелених коридорів» для експорту українського продовольства. У 2023 р. через ці коридори було експортовано понад 25 млн т зернових, що забезпечило продовольчу безпеку для низки країн світу. Отже, співпраця з державами ЗСІ є важливою складовою стратегії України як у воєнному, так і в економічному контексті. Залучення до проєктів Ініціативи допомагає зміцнити транзитні, енергетичні та цифрові можливості, що сприяє не лише успішній обороні, а й відновленню економіки після війни.

Висновки. Ефективна інтеграція України в регіональні ініціативи сприяє зменшенню вразливості перед зовнішніми викликами та відкриває нові можливості для економічного розвитку й забезпечення національної безпеки. Балто-Чорноморський регіон у сучасній світовій політиці та безпеці має стратегічне значення з його природними ресурсами, важливими транспортними й енергетичними коридорами. Найважливішим завданням формування Балто-Чорноморського простору є розвиток економічного співробітництва та забезпечення національної безпеки країн Чорного та Балтійського морів, просування інтеграційних та інфраструктурних проєктів, розвиток зовнішньої торгівлі, ланцюгів постачань і торговельно-економічної співпраці між країнами регіону та є визначальним для забезпечення національної безпеки України в контексті енергетичної незалежності та економічної стабільності.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко В., Желіховський С. «Тримор'я»: від ініціативи «мрійників» до техно-безпечового союзу. *Інститут демократизації та розвитку*: сайт. 31.12.2020. URL: <https://institutedd.org/blog/posts/trimorya-vid-initsiativi-mriinikiv-do-techno-bezpekovogo-soyuzu>
2. Власюк О. С. *Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики*. К.: НІСД, 2016. 528 с.
3. Волович О. Балто-Чорноморський Союз: перспективи реалізації (ч. 1). *Борисфен Інтел*: сайт. 30.05.2016. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-regioni/archiv-yeuropa/archiv-insha-yeuropa/volodich-balto
4. Горбулін В. П., Качинський А. Б. *Засади національної безпеки України*: підручник. Київ: Інтертехнологія, 2009. 272 с.
5. Дзьобань О. П. *Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення)*: монографія. Харків: Константа, 2006. 440 с.
6. Долгов І. Балто-Чорноморський регіон: співробітництво, формати, проєкти. *Укрінформ*: сайт. 12.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3851655-baltocornomorskij-region-bezpekaspivrobitnictvo-formati-proekti.html>
7. *Енциклопедія державного управління. Т. 1: Теорія державного управління*. Київ: НАДУ, 2011. 748.
8. Мартинюк В. Балто-Чорноморський союз: проблеми сьогодення та перспективи розвитку. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 130-142.
9. Озтурк І. Яка економіка стала найуспішнішою у 2023 році: рейтинг від The Economist. *Glavcom.ua*: сайт. 27.12.2023. URL: <https://glavcom.ua/world/world-economy/jaka-ekonomika-stala-najuspishnishoj-u-2023-rotsi-rejtinh-vid-the-economist-976919.html>
10. Про 3S Initiative. *Український інститут міжнародної політики*: сайт. [б. д.]. URL: <https://uiip.org.ua/uk/napriamy/trymoria/pro-s3-initiative>
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України № 448/202. *Президент України*: сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
12. Тертишник В. *Конституція України. Науково-практичний коментар*. Вид. 3-тє, доп. і перероб. Київ: Алерта, 2024. 486 с.
13. Тримор'я може стати ключовою платформою для відбудови України. *Укрінформ*: сайт. 05.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3848848-trimora-moze-stati-klucovou-plattformou-dla-vidbudovi-ukraini-smigal.html>

14. Buzan B., Wæver O. *Regions, and Powers, The structure of International Security*. Cambridge University Press, 2003. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>. URL: <https://ir101.co.uk/wp-content/uploads/2018/11/Buzan-Waever-2003-Regions-and-Powers-The-Structure-of-International-Security.pdf>
15. *Cambridge Dictionary*: Website. 2024. URL: <http://dictionary.cambridge.org>
16. Heikkilä M. *The Northern Dimension*. Europe Information. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2006. 86 p.
17. Lucia R., Frinking E. J., Hoorens S., Lynch A., Nederveen F., Phillips W. *Relationships between the economy and national security: Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2020. DOI: <https://doi.org/10.7249/r4287>
18. TERNON Y. *Empire ottoman, le déclin, la chute, l'effacement*. Paris: Edition du Félin, 2005. 575 p. DOI: <https://doi.org/10.14375/NP.9782369439332>

References

1. Vdovychenko, V., & Zhelikhovskyy, S. (2020, Dec 31). «Trymor»ya: vid initsiatyvy «mriynykiv» do tekhnobezpekovoho soyuzu [«Three Seas»: from the initiative of «dreamers» to the techno-security union]. *Institute for Democratization and Development*: Website. Retrieved from <https://institutedd.org/blog/posts/trimorya-vid-initsiatyvy-mriynykiv-do-tekhnobezpekovoho-soyuzu> [in Ukrainian].
2. Vlasjuk, O. S. (2016). *Natsional'na bezpeka Ukrainy: evolyutsiya problem vnutrishn'oyi polityky* [National security of Ukraine: evolution of domestic policy problems]. Kyiv: NISS. [in Ukrainian].
3. Volovych, O. (2016, May 30). Balto-Chornomors'kyi Soyuz: perspektyvy realizatsiyi (chastyna 1) [Baltic-Black Sea Union: prospects for implementation (part 1)]. *Borysfen Intel*: Website. Retrieved from https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-regioni/archiv-yevropa/archiv-insha-yevropa/volodich-balto [in Ukrainian].
4. Horbulin, V. P., & Kachynskyy, A. B. (2009). *Zasady natsional'noyi bezpeky Ukrainy* [Principles of national security of Ukraine]: Textbook. Kyiv: Intertechnology. [in Ukrainian].
5. Dzoban, O. P. (2006). *Natsional'na bezpeka v umovakh sotsial'nykh transformatsiy (metodolohiya doslidzhennya ta zabezpechennya)* [National security in the context of social transformations (research and security methodology)]. Kharkiv: Konstanta. [in Ukrainian].
6. Dolhov, I. (2024, Apr 12). Balto-Chornomors'kyi rehiion: spivrobitnytstvo, formaty, proyekty [Baltic-Black Sea region: cooperation, formats, projects]. *Ukrinform*: Website. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3851655-baltocornomorskij-region-bezpekaspivrobitnictvo-formati-proekti.html> [in Ukrainian].
7. *Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya. T. 1: Teoriya derzhavnoho upravlinnya* [Encyclopedia of public administration. Vol. 1: Theory of public administration] (2011). Kyiv: NAPA. [in Ukrainian].
8. Martynyuk, V. (2015). Balto-Chornomors'kyi soyuz: problemy s'ohodennya ta perspektyvy rozvytku [Baltic-Black Sea Union: Current Problems and Prospects Offurther Development]. *Intermarum: istoriya, polityka, kul'tura – Intermarum: history, policy, culture*, 2, 130-142. [in Ukrainian].
9. Ozturk, I. (2023, Dec 27). Yaka ekonomika stala nayuspishnishoyu u 2023 rotsi: reytny vid The Economist [Which economy became the most successful in 2023: ranking from The Economist]. *Glavcom.ua*: Website. Retrieved from <https://glavcom.ua/world/world-economy/yaka-ekonomika-stala-najuspishnishoyu-u-2023-rotsi-rejtny-vid-the-economist-976919.html> [in Ukrainian].
10. Pro 3S Initiative [About 3S Initiative] (n.d.). *Ukrainian Institute of International Politics*: Website. Retrieved from <https://uiip.org.ua/uk/napriamy/trymor/pro-s3-initiative> [in Ukrainian].
11. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 lyupnya 2021 roku «Pro Stratehiyu zovnishn'opolitychnoyi diyal'nosti Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of July 30, 2021 «On the Strategy of Foreign Policy of Ukraine»] (2021). Decree of the President of Ukraine No. 448/202. *President of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> [in Ukrainian].
12. Tertyshnyk, V. (2024). *Konstitutsiya Ukrainy. Naukovo-praktychnyy komentar* [Constitution of Ukraine. Scientific and practical commentary]. 3rd edition, supplemented and revised. Kyiv: Alerta. [in Ukrainian].
13. Trymor"ya mozhe staty klyuchovoyu platformoyu dlya vidbudovy Ukrainy [The Three Seas can become a key platform for reconstructing Ukraine] (2024, Apr 05). *Ukrinform*: Website. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3848848-trimora-moze-stati-klucovou-platformou-dla-vidbudovi-ukraini-smigal.html> [in Ukrainian].
14. Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>. Retrieved from <https://ir101.co.uk/wp-content/uploads/2018/11/Buzan-Waever-2003-Regions-and-Powers-The-Structure-of-International-Security.pdf>
15. *Cambridge Dictionary*: Website (2024). Retrieved from <http://dictionary.cambridge.org>
16. Heikkilä, M. (2006). *The Northern Dimension*. Europe Information. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs of Finland.
17. Lucia, R., Frinking, E. J., Hoorens, S., Lynch, A., Nederveen, F., & Phillips, W. (2020). *Relationships between the economy and national security: Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. DOI: <https://doi.org/10.7249/r4287>

18. Ternon, Y. (2005). *Empire ottoman, le déclin, la chute, l'effacement [Ottoman Empire, decline, fall, erasure]*. Paris: Edition of the Feline. DOI: <https://doi.org/10.14375/NP.9782369439332> [in French].

Padalka A. M. Regional economic integration as a tool for strengthening Ukraine's national security

The issue of ensuring national security is gaining special significance, and its effective solution is becoming a critical aspect for the future of the country and the well-being of its citizens. The modern security environment is undergoing large-scale transformations that cover almost all spheres of public life. Sustainable national security is formed in the context of ongoing processes of economic globalization that affect the development trends of countries, so it is advisable to consider regional economic integration as an integral part of the global development of modern civilization. The Baltic-Black Sea space can now become a platform for solving strategic foreign economic problems, protecting national interests, developing joint defense industries, implementing infrastructure and energy projects, and opening up new opportunities for economic development and national security. The purpose of the publication is to study the essence of national security in the realities of geopolitical turbulence and geo-economic competition, to study economic trends that affect Ukraine's national security in the context of the formation of the Baltic-Black Sea region as an alternative integration vector. The paper examines the essence of the categorical concept of "national security", which is included in official government documents and national security strategies. The influence of economic trends on the national security of Ukraine in the context of the Baltic-Black Sea region and the formation of the Three Seas Initiative is determined. Global and regional economic processes, in particular energy dependence, infrastructure integration, and trade and economic cooperation between the countries of the region are analyzed. The main risks to Ukraine's economic stability related to macroeconomic instability and the consequences of Russian aggression are identified. The results of the study emphasize the importance of regional cooperation for strengthening Ukraine's economic stability and enhancing its geo-economic role. Recommendations are offered to strengthen Ukraine's participation in regional initiatives, such as the development of joint infrastructure projects, diversification of energy sources, and the creation of an effective system of regional economic security. In today's realities, Ukraine's effective integration into regional initiatives helps reduce vulnerability to external challenges and opens up new opportunities for economic development and national security. The key objective of the formation of the Baltic-Black Sea space is to develop economic cooperation and ensure national security of the Black and Baltic Sea countries, promote integration and infrastructure projects, develop foreign trade, supply chains, and trade and economic cooperation between the countries of the region.

Keywords: Baltic-Black Sea region, economic trends, national security, regional cooperation, energy security, digitalization, infrastructure development.

Падалка Андрій Миколайович – доктор юридичних наук, доцент, співробітник Служби безпеки України (e-mail: red.edit.10@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1433-1030>).

Padalka Andriy Mykolayovych – Dr. Sci. (Law), Associate Professor, Employee of the Security Service of Ukraine.

Надійшло 23.02.2025 р.